

Motion till riksdagen 2005/06:Ub534

av **Torsten Lindström m.fl. (kd)**

Ledande lärare

1 Sammanfattning

En av de yrkesgrupper som har avgörande betydelse för vår framtid är lärarna. Att ha grundläggande färdigheter, insikter i samhällets bildningsarv och förmåga att lära nytt är oundgängliga färdigheter i det kunskapssamhälle som redan är här. Om barn och ungdomar ska lyckas i skolan beror i hög grad på lärarnas kvalitet. En central utmaning i skolpolitiken är därför att se till att det finns professionella, kompetenta och engagerade lärare. Den socialdemokratiska regeringens passivitet har lagt grunden för en prognostiserad brist på lärare – och för en lärarflykt som späder på lärarbristen.

Trenden måste vändas. Kristdemokraterna presenterar här förslag för att göra läraryrket än mer attraktivt. Kristdemokraterna föreslår bl.a. en reformering av lärarutbildningen som sätter barnens kunskapsmässiga och utvecklingsmässiga behov i fokus. Värdegrundarbete samt mobbnings- och konflikthantering måste ingå i alla lärares utbildning. Verksamma lärare får en tydlig karriärstege.

Fel! Okänt namn på

2 Innehållsförteckning

1	Sammanfattning.....	1
2	Innehållsförteckning.....	2
3	Förslag till riksdagsbeslut.....	3
4	Lärare som tänder eldar.....	4
4.1	Ska lärarflykten tömma skolorna?.....	5
4.2	Tillvarata intresset.....	6
5	Lärarytelse.....	7
5.1	Värdegrunden – skolans bas, människors trygghet.....	7
5.2	Den nya lärarytelsen	7
5.3	... löser inte problemen	8
5.4	Bra lärarytelse förklarar ”finska undret”	8
5.5	20 poäng mer ämneskunskaper.....	9
5.6	Kunskap om mobbning och konflikthantering	9
5.7	Ledarskapsutbildning	9
5.8	Verksamhetsförlagd utbildning (VFU).....	10
5.9	Preciserade åldersintervall i lärarytelsen.....	10
5.10	Ställ krav på lärarytelse – och lärarstudenter.....	11
5.11	Forskande lärarytelse, forskande studenter.....	12
5.12	Forskningsanknytning – utbildningsvetenskaplig forskning	12
6	Andra lärarytelser	13
6.1	Alternativa lärarytelser	13
6.2	Yrkeslärarytelse.....	14
6.3	Speciallärarytelsen måste återinföras.....	14
6.4	Skolledarytelse	15
7	Ny tjänstestruktur, ny professionell organisation	16
7.1	Biträdande lärare	16
7.2	Legitimation	17
7.3	Lärare, leg. lärare och överlärare.....	17
7.4	Lärarsamfundet för professionell utveckling och auktorisation	18
8	Bättre villkor i skolan	18
8.1	Vikten av kommunala personalförsörjningsprogram.....	19
8.2	Renodla lärarrollen – fler kompetenser i skolan.....	19
8.3	Fler lärare med utländsk bakgrund	20
8.4	Huvudansvar för maximalt 15 elever.....	20
8.5	Kompetensutveckling.....	20
8.6	Forskningsinriktade skolutvecklingstjänster.....	21

3 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att lärarutbildningen skall genomsyras av skolans värdegrund.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en granskning av innehållet i det allmänna utbildningsområdet (AUO).
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det allmänna utbildningsområdet (AUO) inom all lärarutbildning förkortas från tre till två terminer.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den överskjutande terminen i lärarutbildningen ägnas åt inriktningsstudier.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det i lärarutbildningen skall ingå obligatorisk utbildning om mobbning och konflikthantering.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ledarskapsutbildning skall vara en tydlig del av lärarutbildningen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett centralt ramavtal för den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU).
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om indelning av lärarutbildningen i åldersintervall.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av hur examinationsformerna bidrar till studenternas kunskapsutveckling.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om statlig dimensionering av lärarutbildningens olika inriktningar.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om forskningsinriktade påbyggnadskurser för lärarutbildare.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om forskningsinriktade påbyggnadskurser för lärare.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den utbildningsvetenskapliga kommittén inom Vetenskapsrådet blir ett permanent ämnesråd.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ta bort kravet på medfinansiering för att erhålla forskningsanslag från den utbildningsvetenskapliga kommittén.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att initiera forskning om relationen mellan teori och praktik.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kompletterande lärarutbildning för akademiker med examen i relevanta ämnen skall förkortas från tre till två terminer.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stimulera framväxten av fler alternativa vägar in i läraryrket.

Fel! Okänt namn på

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att förbättra utbildningen av yrkeslärare.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av speciallärare och specialpedagoger i skolan.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att lägga befattningsutbildningen till rektor före tillträde till rektorstjänst.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en ny tjänstestruktur med biträdande lärare, lärare, legitimerade lärare och överlärare.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att samtliga nya lärare garanteras kvalificerade mentorer.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta en legitimation för lärare.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att värna läraryrkets kompetens.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillföra mer elevvårdande personal i skolan.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utredning av hur fler lärare med utländsk bakgrund kan rekryteras.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att föra in krav på kompetensutvecklingsplaner i skollagen.

4 Lärare som tänder eldar

Den allra viktigaste faktorn för om en elev lyckas är lärarens kompetens – lärare som vågar vara vuxna och som ser till att eleverna får kunskaper och färdigheter som varar och vägleder ett helt liv. Lärare är också oftast hängivet lojala mot sina elever och gör sitt yttersta för att hjälpa dem. Utan sådana lärare skulle skolan helt ha kapsejsat av trycket från socialdemokratins och vänsterkartellens nedrustning och totala abdikation från etik och kunskaper. Tack vare dessa lärare – att de orkar, att de är professionella och hängivna sin uppgift att ge barn och unga en god kunskapsgrund, har god insikt i bildningsarvet och god förmåga att lära nytt – får ändå merparten av våra barn och unga en god framtid.

Vi anförtror våra barn till lärare under nio år, och i de flesta fall t.o.m. i tolv år. Därefter ska de ha tillräckliga kunskaper för att klara av att fungera i vårt samhälle. Kunniga och kompetenta lärare på alla nivåer är därför avgörande för en väl fungerande skola. I Klassfrågan – En ESO-rapport om lärartätheten i skolan framgår att kunniga lärare är den viktigaste faktorn för att elever ska klara skolan bra. Den nyfikenhet på kunskap som läraren lockar fram, det klimat läraren eller arbetslaget skapar, den etik läraren medvetet eller omedvetet förmedlar har stor betydelse för elevernas framgång eller misslyckande.

Fel! Okänt namn på

Jean-Pierre Chevènement, tidigare utbildningsminister i Frankrike, har sagt:

Det finns inget vackrare yrke, inte heller något viktigare för landet än lärarens yrke. Åt honom anförtros det dyrbaraste vi har: våra barn. Man kan aldrig tillräckligt många gånger säga hur mycket landets framtid beror på kvaliteten hos dess lärare. Det är därför man först måste tillskriva dem den aktning som de förtjänar: Ett land som sänker halten på sina undervisare begår självmord.

En ofta använd metafor är ”om man ska tända en eld hos andra måste man själv brinna”. Vi behöver en lärarutbildning som tänds lärarstudenternas eld och arbetsvillkor som håller de yrkesverksamma lärarnas eld levande. Att en stor del av lärarstudenterna väljer att lägga mindre än 40 timmar på studier per vecka är ett underbetyg för lärarutbildning. På samma sätt är långtidssjukskrivningar ett underbetyg för den socialdemokratiska skolpolitiken. Kristdemokraterna presenterar i det följande ett antal förslag som anger en ny riktning för utvecklingen på lärområdet, baserat på den stora vikt vi tillmäter detta yrke.

4.1 Ska lärarflykten tömma skolorna?

Det råder för närvarande brist på lärare i den svenska skolan. Enligt prognoser kommer denna situation att förvärras om inget görs. Tre faktorer bidrar i huvudsak till bristen. Lärare som blivit långtidssjukskrivna, ofta på grund av utmattningsdepressioner. Lärare som väljer bort läraryrket till förmån för ett annat yrke. Dessa två negativa faktorer lägger grunden för den tredje faktorn, att volymen av utbildade lärare är för låg. De som fått betala priset för detta är förstas eleverna. Var fjärde elev lämnar skolan utan godkända betyg i ett eller flera ämnen.

Samtidigt finns ett problem med att skolorna i ökande omfattning anställer obehöriga lärare, vilket paradoxalt nog leder till arbetslöshet för vissa lärargrupper. Orsaken till den akuta lärarbristen är i första hand regeringens kortsiktiga politik. Att det blir stora pensionsavgångar har varit känt i över 35 år. Regeringen har med sin passivitet ett stort ansvar för denna allvarliga situation. Läraryrket måste få former och innehåll som gör att långtidssjukskrivningarna och avhoppet kan minimeras. Målet ska vara att läraryrket oftare än i dag blir ett förstahandsval för studenter. För att säkerställa att vi i framtiden har en kompetent lärarkår måste konkreta åtgärder vidtas.

SCB, Statistiska centralbyrån, slog i maj 2005 fast i en rapport att 66 000 lärare, var fjärde, överväger att lämna yrket. Bland dem som lämnat sitt arbete inom skolan gjorde fyra av tio det för att de fick möjligheten till ett annat arbete. Andelen var högre bland männen (43 procent) än bland kvinnorna (35 procent). Av dem som tidigare arbetat som lärare uppgav nästan sju av tio att ”arbetets innehåll” hade blivit bättre sedan de bytt till ett arbete utanför skolan. Möjligheten till ”medverkan vid beslut”, ”lönen” och ”möjligheten till kompetensutveckling” var avsevärt bättre utanför skolan, ansåg sex av tio. Det gäller även karriärmöjligheter och yrkesstatus.

Fel! Okänt namn på

Vid en jämförelse med övriga nordiska länder eller med genomsnittet för OECD-länder kan noteras att Sverige är dåligt på att anställa behöriga lärare. Sverige är t.ex. sämst när det gäller att anställa behöriga gymnasielärare¹. Ett system som väljer bort lärarutbildad personal är svårmotiverat och riskerar att i sig ytterligare minska rekryteringen till lärarutbildning, vilket naturligtvis bidrar till en ännu högre andel läraranställda utan lärarexamen.

Tre av fyra lärare har svårt att koppla av från arbetet när de kommer hem. Var fjärde lärare känner olust inför att gå till jobbet. I Lärarnas Riksförbunds arbetsmiljöenkät 2003² svarar ungefär 80 procent av medlemmarna att tilldelade resurser är otillräckliga för att de ska kunna uppnå god kvalitet i sitt arbete. Andelen långtidssjukskrivna lärare i främst grund- och gymnasieskola ökade från 4 procent till 6 procent mellan år 2001 och år 2002³. Enligt Lärarförbundet är mellan 8 och 10 procent av förbundets medlemmar långtidssjukskrivna 2003⁴, dvs. uppemot 22 000 personer.

4.2 Tillvarata intresset

Samtidigt finns det stora möjligheter: SCB:s undersökning 2005 visar nämligen också att det finns

- 28 000 personer verksamma i skolan som är intresserade av att utbilda sig till lärare
- 17 800 lärarutbildade, icke verksamma i skolan, som kan tänka sig söka jobb i skolan (av vilka 2 500 är intresserade att arbeta på deltid eller för kortare punktinsatser, 7 700 kan tänka sig lärarjobb under förutsättning av vissa förändringar och 7 600 utan några krav på förändringar)
- 20 000 icke lärarutbildade men med tidigare lärarerfarenhet som kan tänka sig ett jobb i skolan.

Detta har vi tagit fasta på och kommer med konkreta förslag för att fler utbildade lärare ska arbeta i skolan.

¹ Skolverket: Gymnasieskolan i Norden ”Den nordiska ISUSS-rapporten” 2004.

² Lärarnas Riksförbund: Personalen – den viktigaste resursen. Rapport 2003.

³ Riksförsäkringsverket: Långtidssjukskrivna – Egenskaper vid 2003 års RFV-LS-undersökning.

⁴ Lärarförbundet: I rättan tid ... Rapport mars 2004.

5 Lärarutbildning

5.1 Värdegrunden – skolans bas, människors trygghet

I läroplanen finns en tydlig värdegrund. Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män, samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan ska gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker gestaltningen och förmedlingen av värdena genom elevens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande.

Värdegrundsutbildning, reflekterande samtal kring etiska dilemman, diskussioner och övningar är nödvändigt för att lärarna ska kunna bidra till en trygg skola och kunna överföra etiska normer till kommande generationer. Lärarna ska vara värdegrundens levande ambassadörer i skolvardagen. För att möjliggöra det behöver undervisningen om värdegrundsfrågorna göras obligatorisk i lärarutbildningen. Skolans värdegrund ska genomsyra all lärarutbildning. Vidare behövs återkommande fortbildning om arbetet mot mobbing och trakasserier.

5.2 Den nya lärarutbildningen ...

Höstterminen 2001 infördes den nya lärarutbildningen. Efter reformen finns endast en enda lärarexamen som dock kan variera i längd mellan 120 poäng och 220 poäng. Examenkraven är 140 poäng för undervisning i förskola, förskoleklass, grundskolans tidiga år och fritidshem samt modersmål, 180 poäng för undervisning i grundskolans senare del och gymnasieskolan samt 120 poäng för undervisning i gymnasieskolans yrkesprogram.

Alla utbildningsinriktningar har flexibelt upplagda studiegångar, vilket gör det möjligt för den enskilde studeranden att i hög grad själv bestämma innehållet i sin utbildning. Studenterna skapar alltså själva en ämnes- och/eller kompetensprofil för sin lärarexamen. Denna kan ta sikte på mer än en skolform, och lärarbehörigheten beror på vilka val den lärarstuderande har gjort under utbildningstiden.

Utbildningen är upplagd kring tre utbildningsområden. Det allmänna utbildningsområdet (AUO) omfattar 60 poäng och innefattar dels centrala kunskapsområden som lärande, socialisation, värdegrund och yrkesverksamhetens samhällsuppdrag, dels centrala tvärvetenskapliga ämnesstudier. Det andra utbildningsområdet är att studenten ska välja en eller flera inriktningar om minst 40 poäng. Den bör svara mot de ämnen eller ämnesområden som den blivande läraren vill arbeta med och knyta an till exempelvis åldern på de elever lärarstudenten inriktar sig mot. Det tredje utbildningsområdet är specialisering, som bör vara minst 20 poäng och avse fördjupning, breddning, komplettering eller nya perspektiv på de kunskaper som studenten har hämtat in tidigare.

Fel! Okänt namn på

5.3 ... löser inte problemen

Sedan 2001 då utbildningen infördes har ett antal problemområden tidigt identifierats. Omläggningen av den tidigare lärarutbildningens praktik till verksamhetsförlagd utbildning (VFU) har varit besvärlig och det nya allmänna undervisningsområdet (AUO) har inte etablerats på ett bra sätt. Det allmänna utbildningsområdet om 60 poäng ska, dels ge utrymme för tvärvetenskapliga ämnesstudier, 30 poäng, dels verksamhetsförlagd utbildning, 10 poäng, dels täcka ”för läraryrket centrala kunskapsområden”. Det kan också innehålla ett examensarbete om 10 poäng och utgöra en bas för forskarutbildning inom det utbildningsvetenskapliga området. Alla dessa mål är i det närmaste omöjliga att förena och har i flera fall inneburit att väsentliga delar inte ingår. Kristdemokraterna har därför krävt att läs- och skrivinläring ska ingå i utbildningen. Den 1 juli 2005 ändrade regeringen examensbeskrivningen i högskoleförordningen till: ”Studenten skall därutöver ha kunskap om betydelsen av läs- och skrivinläring och om matematikens betydelse för elevers kunskapsutveckling.” Skrivningen får anses som en miniminivå.

Högskoleverkets utvärdering av lärarutbildningen (2005:17 R) innehåller en rad förslag till förbättringar som huvudsakligen berör lärosätena och Högskoleverket. Kristdemokraterna förutsätter att dessa implementeras så långt möjligt. Högskoleverket efterlyser också en fördjupad diskussion av innehållet i AUO och anser att en uppstramning av det allmänna utbildningsområdet är nödvändig. Kristdemokraterna delar denna uppfattning.

5.4 Bra lärarutbildning förklarar ”finska undret”

Den populära lärarutbildningen och lärarnas höga status i Finland är huvudsakerna till att Finland har så mycket bättre studieresultat än Sverige. Det menar såväl finsk som svensk expertis. I Finland är det väldigt populärt att studera till lärare, särskilt för de yngre åldrarna, dvs. första till sjätte klass. Endast 12–13 procent av de förstahandssökande kommer in på lärarutbildningarna med den inriktningen. Det går cirka sju sökande på varje plats. Studenterna måste studera minst fem år för att få arbeta med de yngre barnen. De ska ha såväl en magisterexamen i minst två ämnen som en pedagogisk utbildning från universitet. För att arbeta med ungdomar från sjunde klass och i gymnasiet krävs minst sex års studier.

Lärarna i Finland är alltså mycket välutbildade, men har inte högre löner än sina kolleger i Sverige. Däremot har de hög status i samhället till skillnad från sina svenska kolleger. Medan Sverige sparade på skolan under krisåren på 1990-talet så satsade Finland på sina skolor, elever och lärare. År 1996 drogs t.ex. ett stort utbildningsprojekt i gång för lärare i matematik/naturvetenskapliga ämnen av den dåvarande finska utbildningsministern, som ville lyfta dessa ämnen särskilt. Lärarna fick vidareutbilda sig på deltid, vilket möjliggjorde för många att delta.

5.5 20 poäng mer ämneskunskaper

För en lärare är ämneskunskap en viktig grund för yrkesmässig trygghet och självförtroende. Kristdemokraterna anser att det finns en risk att inte tillräcklig tid läggs på ämneskunskaperna i den nya lärarutbildningen. Det är därför angeläget att vid en kommande utvärdering av lärarutbildningen särskilt se hur ämneskunskaperna framgent kan stärkas. Vi menar att omfattningen av det allmänna utbildningsområdet (AUO) bör minska från 60 till 40 poäng. De överskjutande 20 poängen bör i stället inriktas mot ämnesstudier eller andra för professionen relevanta studier för att skapa en trygg kunskapsbas. Inriktningsdelen anser vi ska innehålla t.ex. kurser om grundläggande läs- och skrivinläring för lärare mot tidigare åldrar och mobbning och konflikthantering för alla lärarinriktningar. Även ämnesstudier kan rymmas inom ramen för de tillkommande poängen.

5.6 Kunskap om mobbning och konflikthantering

Barnens rätt i samhället, Bris, presenterade 2004 en undersökning som visade att av landets 29 lärarutbildningar är det bara 2 som rymmer obligatoriska praktiska och teoretiska kunskaper om mobbning och konflikthantering. Andra lärarhögskolor nöjer sig med att ta upp mobbning i någon föreläsning trots att mobbning är ett problem.

Efter Kristdemokraternas förslag beslutade riksdagen under våren 2005 att undervisning i konflikthantering ska ingå i lärarutbildningen. I utbildningsutskottets betänkande 2004/05:UbU4 avslutades betänkandetexten med: "Kunskaper om mobbning och konflikthantering bör anges i examensordningen som ett av målen för lärarexamen." Det är anmärkningsvärt att det i det nya regleringsbrevet för lärarutbildningen från regeringen inte finns några direktiv kring konflikthantering. Den socialdemokratiska regeringen ignorerar därmed de behov som finns och underlåter dessutom att verkställa riksdagens beslut. Av det skälet ser vi oss tvingade att än en gång motionera i frågan.

5.7 Ledarskapsutbildning

Ett av problemen i skolan är bristen på ordning. I Pissrapporten som presenterades 2003 hamnar Sverige på 26:e plats. Ordningsproblemen i skolan kan enligt vissa bedömare vara en följd av ett friare arbetssätt, men kan också ha sin grund i en för svag ledarskapsutbildning. Kristdemokraterna anser att alla lärarutbildningar ska ta upp ledarskap som ämne i sin utbildning eftersom lärare ska tränas i sin ledarroll som arbetslagsledare och som ledare för sina elever. Detta poängterades för övrigt i Lärarutbildningskommitténs betänkande. Det har tyvärr varit svårt att väcka lärarutbildningens intresse för detta. Kristdemokraterna anser att ledarskapsutbildning måste ges en ökad betydelse i lärarutbildningen.

Fel! Okänt namn på

5.8 Verksamhetsförlagd utbildning (VFU)

Enligt en enkät genomförd av Lärarnas tidning 2005 är det absolut vanligaste önskemålet när det gäller VFU längre och mer sammanhängande perioder. Svårigheten att få relevanta uppgifter från lärarutbildningen som ska utföras på VFU tas också upp. Ett tredje förbättringsområde är att VFU-lärarna i skolor och förskolor efterlyser bättre information från högskolorna om den nya lärarutbildningen och vad studenterna ska göra under sin VFU. Andra efterlyser också bättre utbildade och mer engagerade VFU-lärare och att de borde få bättre villkor och mer tid att ägna sig åt studenterna. Här förutsätter Kristdemokraterna att lärosätena och kommunerna kontinuerligt arbetar för att förbättra innehållet i VFU.

Det gamla centrala avtalet för praktik ersattes inte av ett nytt avtal, eftersom förhandlingarna mellan parterna strandade. Lärosätena skriver numer avtal med kommunerna om ersättning för deras medverkan i lärarutbildningen. Det betyder att villkoren kan se mycket olika ut mellan kommuner. Dessutom innebär det att villkoren för VFU-arbetet ute i skolorna inte regleras. Utbildning i samband med VFU-uppdraget förekommer i ca 80 procent av kommunerna med avtal. I kommuner utan avtal är andelen betydligt lägre. Utbildningen kan omfatta från 1 till 10 poäng. Kristdemokraterna anser att VFU måste regleras i ett centralt ramavtal. Detta ska t.ex. lägga fast

- att uppdraget är frivilligt
- att det ges utbildning för uppdraget
- att tiden för uppdraget ryms inom den reglerade arbetstiden
- att medverkan i lärarutbildningen bör vara ett lönekriterium
- att särskilda uppdrag inom VFU:n kan vara karriärvägar och vilka villkor som då gäller.

Utifrån ramavtalet ska det vara möjligt för parterna att komma överens om lokala lösningar.

5.9 Preciserade åldersintervall i lärarutbildningen

Det finns ett stort behov av nyutbildade lärare under överskådlig tid. När det gäller åldersinriktningar går det i dagens lärarutbildning inte att med säkerhet veta fördelningen mellan de som är inriktade mot att bli förskollärare, fritidspedagoger och lärare i de lägre årskurserna förrän relativt sent. Enligt Högskoleverkets rapport 2004:19 Lärarstudenters val av inriktning finns en skillnad mellan examinerade inom olika inriktningar i den gamla lärarutbildningen jämfört med den nya.

Det visar sig att den nya lärarutbildningen som startade 2001 haft stora svårigheter att få studenter att välja inriktning mot förskola/fritidshem, men även mot grundskolans senare år. Ställer man studenternas enkätsvar mot Skolverkets behovsprognos av utbildade lärare, så visar det sig att tre gånger så många behöver utbildas för förskola och förskoleklass, och dubbelt så många för fritidshem.

Vänstermajoriteten i riksdagens utbildningsutskott har uttalat att lärarutbildningens nya struktur ger möjlighet att utbilda en lärarkår som har stora gemensamma yrkeskunskaper, samtidigt som det ges utrymme för stor individuell variation genom sammansättningen av inriktningar och specialiseringar. Kristdemokraterna befävar att den nuvarande lärarutbildningen i alltför stor utsträckning satt det sociala målet framför det kunskapsmässiga, och vi ser bekymmer vad gäller dimensioneringen till de olika åldersintervallen. Till detta kommer de problem med att bygga samman olika traditioner till en enhetlig lärarutbildning, som bl.a. Högskoleverkets utvärdering av lärarutbildningen (2005:17 R) ger uttryck för.

Lärarna borde också ha djupare kunskaper i sina ämnen och om barns utveckling än vad dagens lärarutbildning ger. Kristdemokraterna föreslår därför att lärarutbildningen tydligare delas in i sexårsintervall, med förskollärare för 0–6 åringar, barnlärare för 7–12-åringar och ungdomslärare för 13–19-åringar. Vi vill ha förskollärare som med leken som grund kan stödja barns naturliga kunskapsinhämtning fram till skoltiden. Vi vill också ha barnlärare som är specialister på grundläggande läs- och skrivinlärning och som kan skapa nyfikenhet hos eleverna för fortsatta upptäckter. Vi vill ha ungdomslärare som kan hantera de kunskapsmässiga och sociala utmaningar som tonårstiden medför. Detta betyder inte minst att AUO måste förändras för att möta detta mål. En förändring i riktning mot en mer specialiserad lärarutbildning och differentierade examina bör initieras snarast.

5.10 Ställ krav på lärarutbildning – och lärarstudenter

Vid 14 av 21 granskade lärarutbildningar uppger studenterna att de lägger ner mindre än 30 timmar i veckan på sina studier. Det som studenterna uppfattar som en låg kravnivå är ofta resultatet av en utbildningstradition där lärarna ser som sin främsta uppgift att stimulera studenternas eget kunskapsökande. Prov och betyg undviks eftersom sådana antas leda till osjälvständigt tentamensläsande som inte ger långsiktiga kunskaper. Men många lärarstudenter kan uppenbarligen inte hantera det fria studiesättet. De begränsar sin studieinsats till ett minimum i stället för att tränga in på djupet i kursinnehållet men får, trots det, godkänt.

Men det går inte att förenkla problematiken genom att kräva att svenska lärarutbildningar ska ställa högre krav på sina studenter. Frågan är mer komplex än så. Den handlar om att lärarutbildningen inte håller tillräcklig kvalitet, t.ex. de yrkesspecifika delarna, vilket föder ett ointresse bland studenter. Detta glapp måste överbryggas. Det behövs en lärarutbildning som är bättre på att utmana och ifrågasätta lärarstudenternas kunskapsutveckling i större utsträckning. Det tjänar alla på, i synnerhet eleverna.

Fel! Okänt namn på

5.11 Forskande lärarutbildare, forskande studenter

Det finns strukturella skillnader mellan lärarutbildning och annan högskoleutbildning. En är att det finns ett behov av lärare med aktuell kunskap från skolan. En annan är att relativt få lärarutbildare har doktorerat. Kristdemokraterna anser därför att lärarutbildningarnas adjunkter med större regelmässighet måste erbjudas möjligheter till vidareutveckling mot en doktorexamen, alternativt att läraren kan upprätthålla en skolanknytning för att få insikter om den aktuella skolvardagens problem och lösningar.

Idealet är att dessa två möjligheter till utveckling kan kombineras genom delad tjänst, så att kontakten med skolan kan ge underlag till egna akademiska uppsatser, rapporter och egen forskarutbildning. För lärare som inte doktorerat bör anställningen vara tidsbegränsad till fem år. Endast om forskningsanknytning eller skolanknytning vid omprövning kan ges en sådan konstruktion att den bedöms vara relevant för lärarutbildning bör tjänsten kunna förlängas. Möjligheten att befordras till lektor utan att ha doktorerat som infördes av Socialdemokraterna bör snarast tas bort eftersom den urholkar värdet av kunskap.

Ambitionen att öka forskningsanknytningen i lärarutbildningen är mycket lovvärd och angelägen. Samtidigt är lärarutbildningen en akademisk yrkesutbildning där många studenter fäster mindre vikt vid möjligheter att forska till förmån för mer praktiska förberedelser inför den egna lärargärningen. Det är möjligt att intresset för forskning inte kommer förrän läraren noterat problemställningar i den egna lärargärningen. Mot den bakgrunden är det viktigt att det finns forskningsinriktade påbyggnadskurser mot magister-, licentiat- och doktorexamen riktade till lärare. Kommunerna bör så långt möjligt uppmuntra detta genom att stödja sådan kompetensutveckling.

5.12 Forskningsanknytning – utbildningsvetenskaplig forskning

Ett väsentligt inslag i den nya lärarutbildningen är utbildningsvetenskapen. Den är ett nytt fenomen på så sätt att den förenar traditionell disciplinbunden forskning och mång- och tvärvetenskaplig forskning. När den nya utbildningen startades, utlovades insatser på det utbildningsvetenskapliga området för att både stärka den vetenskapliga förankringen i lärarnas grundutbildning och för att klara behovet av ökad kunskap om lärande. 2001 skapades en särskild kommitté under Vetenskapsrådet med uppgift att verka för utbildningsvetenskaplig forskning (UVK). Hittills har kommittén bl.a. stöttat fyra nationella forskarskolor med inriktning på didaktik och lärande. Kommitténs uppdrag har varit tidsbegränsat. Kristdemokraterna anser att det är angeläget att kommitténs uppdrag permanentas. I Stödet till utbildningsvetenskaplig forskning (SOU 2005:31) har UVK:s funktion och framtid granskats, och utredningen stödjer Kristdemokraternas uppfattning. Utredningen anser vidare att kravet på medfinansiering från lärosätena snarast bör tas bort, eftersom det inte är en normal ordning mellan statliga forskningsintressenter. Kristdemokraterna

delar utredningens synpunkt och anser att regeringen snarast bör tillföra UVK ytterligare anslag för att kompensera den förlorade medfinansieringen för att forskningsvolymen inte ska sjunka.

Högskoleverkets utvärdering av lärarutbildningen (2005:17 R) framhåller att Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté bör initiera forskning om relationen mellan teori och praxis i lärarutbildningen (och i komparativt syfte även i andra professionsutbildningar), bl.a. för att ge AUO en trovärdig forskningsanknytning och akademisk legitimitet. Kristdemokraterna anser att detta bör ges regeringen till känna.

6 Andra lärarutbildningar

6.1 Alternativa lärarutbildningar

Den borgerliga regeringen införde i början av 1990-talet möjligheten att efter akademisk examen komplettera med två terminers lärarutbildning. Socialdemokraterna var emot detta, men det visade sig att det stora flertalet gymnasielärare valde denna väg till lärarutbildningen (i t.ex. Malmö över 90 procent). De valde alltså att bestämma sig för läraryrket först sedan de bedrivit akademiska studier i stället för att påbörja en lärarutbildning direkt. Den nya lärarutbildningen innebär att en person med akademisk examen, t.ex. filosofie magister eller filosofie doktor, måste läsa tre terminer på lärarhögskolan för att bli behörig. Det innebär en termins längre studier och ökad studieskuld, vilket verkar orimligt i en situation med svår lärarbrist. Vi menar att det allmänna undervisningsområdet (AUO) även i detta fall endast bör vara två terminer på samma sätt som i vårt förslag om den traditionella lärarutbildningen.

SCB har undersökt vad som krävs för att personer som saknar pedagogisk högskoleexamen ska överväga att skaffa sig en examen som ger behörighet att undervisa i grund- eller gymnasieskolan. För både dem som är verksamma i skolan i dag och dem som inte är verksamma i skolan men kan tänka sig att arbeta i skolan är det viktigast att det blir enklare att komplettera den egna utbildningen. Viktigt är också att det blir lättare att kombinera arbete och studier. För dem som är utanför skolan är ett bättre studiestöd också en viktig förutsättning.

Kristdemokraterna anser att flexibla lösningar som leder till lärarexamen är viktigt. Förutom den pedagogiska grundutbildningen vid universitet och högskolor görs en del särskilda satsningar – den särskilda lärarutbildningen (SÄL), kompletterande utbildning för utländska akademiker m.m. Kristdemokraterna är positiva till åtgärder som bidrar till validerade kompletterade behörighet att arbeta som lärare. Även om ingången till yrket och innehållet i utbildningen kan se olika ut är det angeläget att slå fast att lärarexamen endast ska kunna utfärdas av lärosäte med lärarutbildning. Det är viktigt med en enhetlig examen som gäller i hela landet.

Fel! Okänt namn på

SÄL innebär att akademiker bygger ut sin tidigare utbildning till en fullständig lärarexamen. Studierna bedrivs på halvtid och kombineras med arbete som lärare på minst halvtid. Sannolikt beror det stora intresset på att denna utbildningsmodell är anpassad till individers olika förutsättningar på ett sätt som inte gäller den ordinarie grundutbildningen. Numer kan även barnskötare utbilda sig till förskollärare inom SÄL, en utbildning som tilldragit sig ett allt större intresse i takt med att bristen på förskollärare ökat. Kristdemokraterna välkomnar att SÄL III påbörjas under hösten 2005.

6.2 Yrkeslärarutbildning

Skolverkets genomgångar visar att examinationen av yrkeslärare har sjunkit drastiskt, även om det vänt uppåt något de allra senaste åren. Endast 300–400 yrkeslärare examineras per år medan behovet är ca 1 200 per år fram till 2010. Det är oroande med bristen på utbildade yrkeslärare, en brist som kommer att förvärras i och med att medelåldern bland de nuvarande lärarna är hög. Enligt en studie vid Umeå universitet är i dag en av fyra yrkeslärare obehörig, och om tre till fyra år kommer hälften att vara obehöriga. Det är främst inom sektorerna service, industri och hantverk som läget är akut. Kristdemokraterna ser några möjliga vägar för att förbättra yrkeslärarutbildningen:

- Satsa mer på distansutbildning. Många yrkesverksamma har familj och är socialt etablerade på sin hemort.
- Den norska och danska modellen för yrkeslärarutbildning borde införas även i Sverige. Modellen innebär att branschen och skolan gemensamt rekryterar en kunnig yrkesverksam person som anställs som obehörig lärare. Han eller hon förbinder sig att påbörja en lärarutbildning som genomförs på distans och på halvfart som en del av arbetet på skolan.
- Utveckla valideringsinstrumentet i samverkan mellan branschen och universitetens antagningsenheter. Dagens formella krav på 60 poäng i yrkesämnet hindrar många kunniga yrkesverksamma från att söka till lärarutbildningarna.
- Se över de ekonomiska villkoren för yrkeslärarutbildningens studenter. Genom antagningskraven – omfattande yrkeserfarenhet – kommer många av studenterna att vara betydligt äldre än övriga studerande. Många har skaffat familj och har därmed svårt att klara studierna på samma villkor som övriga.

6.3 Speciallärarutbildningen måste återinföras

Besparingarna under 1990-talet har inneburit att specialundervisningen har minskat och att många speciallärare saknas. Bristen har blivit ett hinder för ett kvalificerat stöd till elever i grundskolan och en begränsande faktor för ökad måluppfyllelse. I dag finns inte längre någon speciallärarutbildning, utan man

har i stället inrättat specialpedagogutbildning. Specialpedagoger är utbildade till att handleda vanliga lärare att undervisa elever med inlärningsproblem, men de saknar den kompetens som speciallärarna hade när det gäller att arbeta med barn med läs- och skrivsvårigheter. Speciallärarutbildningen måste därför återinföras.

6.4 Skolledarutbildning

Skolledarens roll är avgörande för både skolans klimat och resultat. Att skapa ett klimat i skolan där både ungdomar och vuxna möts med respekt och respekterar andra, där medmänsklighet ses som naturligt och eftersträvansvärt och lusten att lära stimuleras, är rektorernas viktigaste uppgift. Rektorn måste få alla i skolan att arbeta mot samma mål och varje lärare och elev att känna sig som en viktig person i det arbetet. Det är därför nödvändigt att varje skola leds av personer som har god kännedom om barns och ungdomars utveckling. Personalen bör kunna förvänta sig att rektorn har en pedagogisk utbildning som minst motsvarar utbildningen hos dem han eller hon ska leda. Rektorer måste också ha goda ledaregenskaper så att de i verklig mening kan vara ledare för såväl skolans pedagogiska som administrativa verksamhet. Samtidigt är det viktigt att inte det pedagogiska ledarskapet får stå tillbaka för en ökande börda av administrativa uppgifter. I skolledningen kan rektor kompletteras av ledare med särskilt ansvar för ekonomiska och andra administrativa uppgifter. Eftersom rektor ska finnas mitt i verksamheten får inte ansvarsområdet vara större än att han/hon kan vara väl förtrogen med denna.

Riksdagen fattade 1987 beslut om ett samlat program för skolledarutbildning, vilket består av rekryteringsutbildning, introduktionsutbildning, fördjupningsutbildning och fortbildning, den s.k. fyrstegsmodellen. Detta riksdagsbeslut gäller fortfarande. Kommunen har det huvudsakliga ansvaret för rekryteringsutbildning och introduktionsutbildning medan statens ansvar gäller fördjupningsutbildning, dvs. den nuvarande statliga rektorsutbildningen och påbyggnadsutbildning inom högskolan. Stat och kommun har alla ett gemensamt ansvar för kompetensutveckling av rektorer. Myndigheten för skolutveckling har presenterat en kartläggning⁵ av rektorers yrkes- och utbildningsbakgrund. Sammantaget är det 27 procent av skolledarna som inte har deltagit i kommunernas rekryterings- eller introduktionsutbildningar och heller inte gått den statliga rektorsutbildningen eller någon annan längre ledarskapsutbildning. Bara hälften av rektorerna har fått introduktionsutbildning. Utvecklingen är oroväckande med tanke på det ansvar som vilar på skolledare.

En särskild utredare avlämnade i november 2004 betänkandet Skolans ledningsstruktur. Om styrning och ledning i skolan (SOU 2004:116). Utredaren anser att staten även fortsättningsvis ska ansvara för en grundläggande befatt-

⁵ Myndigheten för skolutveckling: Skolledares utbildnings- och yrkesbakgrund – Resultat från enkät 2003.

Fel! Okänt namn på

ningsutbildning för rektorer, inte minst med tanke på att de statliga styrdokumenten och regelverket riktas direkt till rektor. Samtliga rektorer ska obligatoriskt genomgå denna utbildning i omedelbar anslutning till att de tillträder befattningen som rektor. Ansvar för ledarutveckling och ledarskapsutbildning ska, i likhet med ansvaret för rekrytering av rektorer och andra skolledare, framgent vara ett ansvar för huvudmannen, dvs. kommunen eller friskolan.

Ur ett verksamhetsperspektiv anser Kristdemokraterna att det är viktigt att slå vakt om rektorernas kompetens. Skolans vardag har ett behov av ett utbildat och välfungerande ledarskap. Kristdemokraterna anser därför, att befattningsutbildningen för rektorer måste vara en förutsättning för att kunna bli anställd som rektor. Detta bör kunna ske genom att skollagen reglerar kompetenskraven för anställning som rektor. Söktrycket på den statliga rektorsutbildningen är för närvarande högt. Regeringen bör därför se över hur dimensioneringen till rektorsutbildningen ska kunna ökas. Slutligen delar Kristdemokraterna uppfattningen att kommunernas ansvar när det gäller utbildningen av rektorer, framför allt ledarskapsutbildning, måste tydliggöras och utvecklas.

7 Ny tjänstestruktur, ny professionell organisation

Regeringens utredare Mats Ekholm vill höja lärarnas kompetens och öka utvecklingsmöjligheterna. I sin utredning Att fånga kunskandet om lärande och undervisning presenterar han ett förslag med tre nivåer av lärare – behörig, kvalificerad och högt kvalificerad – där lönen höjs för varje steg.

- De behöriga är de som har lärarexamen.
- De kvalificerade har åstadkommit bra inläring, utvecklat läromedel, bedrivit lokalt utvecklingsarbete, medverkat i uppföljning, utvärdering och framställt kvalitetsredovisningar.
- De högt kvalificerade har åstadkommit mycket bra inläring, lett elever med särskilda behov, haft särskilt funktionsansvar, medverkat i lärarutbildning, initierat utvecklingsarbete, lett uppföljning, utvärderingar och arbetat med kvalitetsredovisningar.

Dessutom anser Ekholm att det ska stå i skollagen att kommunerna ska bekosta skolforskning. Kristdemokraterna delar utredningens slutsatser och föreslår en ny modell för lärare med en ny karriärstege.

7.1 Biträdande lärare

De svenska lärarfackförbunden har under lång tid drivit tanken på läraryrket som en profession. Ett krav i riktning mot en professionalisering har varit att införa någon form av auktorisation för lärare. Samtidigt står lärarnas profess-

ionaliseringssträvanden mot ett prognostiserat underskott av lärare, som i praktiken betyder svårigheter att fullt ut ha lärarutbildad personal i skolan.

I Finland finns ett förbud mot att anställa obehöriga. Ett sådant är i nuläget knappast fruktbart att införa i Sverige eftersom antalet lärare som ej gått igenom en lärarutbildning är så högt. Däremot bör det inte gå att tillsvidareanställa utbildade lärare. Det är också viktigt att tydliggöra skillnaden i kompetens mellan utbildade lärare och utbildade. Kristdemokraterna föreslår att de som arbetar med undervisning men saknar lärarutbildning ska anställas under en ny yrkestitel, biträdande lärare. En biträdande lärare ska kunna tillsvidareanställas och ha begränsade befogenheter och ansvar i förhållande till legitimerade lärare (t.ex. betygssättning). En biträdande lärare ska kunna vara anställd maximalt fem år. Att ha varit biträdande lärare kommer att vara betydelsefullt i antagningsprocessen till lärarutbildning, och olika vägar för kompletteringsstudier ska öppnas.

7.2 Legitimation

Grundregeln i skollagen är att endast personer med lärarexamen ska kunna tillsvidareanställas som lärare. Undantag kan medges om samtliga fyra följande villkor är uppfyllda: det saknas behöriga sökande, det finns särskilda skäl, personen har motsvarande kompetens för den undervisning som anställningen avser och slutligen ska den sökande vara lämpad att sköta undervisningen. Lärarförbundets och LR:s rapport Dessa undervisar i svensk skola, presenterad i juli 2004, visar att 4 300 av de obehöriga lärarna aldrig har studerat på högskola. 800 av dessa har ändå getts tillsvidareanställning i strid med skollagens villkor under de senaste två åren. Skillnaden i lön mellan obehöriga och behöriga är mycket liten, mindre än 10 procent i grundskolan och i stort sett obefintlig i gymnasieskolan. Detta kan motverka rekryteringen till lärarutbildningen. Varför gå en utbildning och ta studielån, när det går att få samma jobb och samma lön utan formell utbildning?

Kristdemokraterna föreslår att en obligatorisk lärarlegitimation införs. Den bör utfärdas av tillsynsmyndigheten för skolan – Skolverket – på samma sätt som Socialstyrelsen legitimerar vårdyrkena. För att erhålla lärarlegitimation ska man ha avlagt lärarexamen samt uppfylla yrkesetiska kriterier. Lärarlegitimation ska vara ett krav för att erhålla tillsvidareanställning som lärare. Detta handlar om en kvalitetssäkring i syfte att stärka elevernas trygghet.

7.3 Lärare, leg. lärare och överlärare

I dag får en nytexaminerad lärare oftast ett års provanställning. Kristdemokraterna menar att med provanställningsåret måste följa rättigheten för läraren och skyldighet för kommunen att förordna en mentor till läraren för att säkerställa en god ingång till yrket.

Mot provanställningens slut ska en lärare kunna ansöka om att bli legitimerad lärare med möjlighet att få fast anställning som lärare. Därefter anser

Fel! Okänt namn på

Kristdemokraterna att det ska vara möjligt för en legitimerad lärare att avancera till överlärare. Yrkestiteln ska vara ett befodringssteg med högre lönenivå för kvalificerade lärare med särskilt ansvar, t.ex. mentorer och VFU-lärare. Den ska också kunna vara öppen för lärare med synnerliga kunskaper inom sitt fält. Den nya tjänstestrukturen med kravspecifikationer för de olika nivåerna bör skrivas in i skollagen.

7.4 Lärarssamfundet för professionell utveckling och auktorisation

Sverige saknar en tydlig fristående arena för professionell, vetenskaplig och politisk diskussion och utveckling för lärare. Det saknas också en organisation som på ett tydligt sätt kan driva innehållsfrågor i lärargärningen både mot lärarkår och mot beslutsfattare.

En modell för lärarna skulle kunna vara att följa läkarnas och advokaternas exempel och inrätta en egen fristående professionell organisation. Sveriges Läkaresällskap fyller i hälso- och sjukvården en betydande roll vad gäller forskning och utveckling. Ett motsvarande lärarsamfund borde kunna inrättas.

Läraryrket, Läraryrket Riksförbundet och Myndigheten för skolutveckling startade projektet Läraakademier som skulle löpa under tre år och avslutas under 2004. Fyrtiotre läraakademier kom i gång. En del är lokala nätverk, en del har medlemmar från flera kommuner, någon består helt av skolledare, andra av pedagoger från både förskola, grund- och gymnasieskola. Syftet med läraakademierna var att öka läraryrkets professionalisering, initiera praktisknära forskning och produktion av ny kunskap som rör skolutveckling. Läraakademierna har presenterat sitt arbete på Skolforum under de senaste två åren. Kristdemokraterna menar att dessa akademier är exempel på försök som skulle kunna tas till vara och utvecklas inom ramen för ett lärarsamfund. Kristdemokraterna anser att staten bör ta ett initialt ansvar för att stödja ett lärarsamfund för att på så vis bidra till en positiv utveckling inom området.

8 Bättre villkor i skolan

Alltför många skolreformer har under de senaste 30 åren genomförts i strid med lärarkåren. Det är inte underligt att så många som var tredje lärare funderar på att byta yrke. Kommunala skolor måste få villkor som mer liknar de fristående skolornas: korta beslutshierarkier och större frihet från kommunpolitikerna. Politiker har till uppgift att sätta upp målen för skolans verksamhet och med uppföljning och utvärdering tillse att målen uppnås. Däremot är det skolans pedagoger, lärare och skolledare, som måste bestämma hur målen ska uppnås. Politiker ska inte lägga sig i det pedagogiska arbetet i skolan. Vid beslut som gäller skolan måste lärarnas professionella synpunkter få komma fram. Detta gäller också vid utarbetandet av nya kursplaner, som tyvärr ofta sker utan dialog med lärarkåren. Stora förändringar i skolan måste föregås av

ett omfattande remissförfarande, där lärarkåren får tillfälle att aktivt delta och lämna synpunkter. Vi måste värna om lärarnas och rektorernas professionalism.

8.1 Vikten av kommunala personalförsörjningsprogram

Skolverket har under 2005 haft i uppdrag att sammanställa kommunernas personalförsörjningsprogram, bl.a. prognoser över behov av personal, planer för rekrytering av personal samt åtgärder för att klara rekryteringsbehoven, för lärare till förskola, förskoleklass och grundskolans tidigare år. Syftet är att förbättra bedömningen av rekryteringsbehovet av lärare på riks nivå och studera regionala skillnader.

Av de 188 kommuner som besvarade Skolverkets enkätundersökning uppgav 47 kommuner, 25 procent, att de hade program för personalförsörjning. Det finns inget som talar för att de kommuner som inte besvarat enkäten skulle ha program i högre grad. Det är förvånande att nästan inga kommuner har ett underlag som kan användas för att göra en bedömning av rekryteringsbehovet på riks nivå och på regional nivå.

De kommuner som har personalförsörjningsprogram bedömer att andelen personal med pedagogisk högskoleutbildning kommer att öka till 2010 jämfört med 2004. Både inom förskolan och inom fritidshemmen vill de kommuner som har program öka andelen behörig personal. Kommunerna upplever att det varit lättare att anställa 2005 än 2004. Mot bakgrund av den vikt som Kristdemokraterna lägger vid att det ska finnas kompetenta lärare i skolan anser Kristdemokraterna att alla kommuner bör ha en personalförsörjningsplan.

8.2 Renodla lärarrollen – fler kompetenser i skolan

Att vara lärare handlar om att leda till kunskap – men också om administrativa och sociala uppgifter. Skolans decentralisering och flera års besparingar på skolan har inneburit att nya uppgifter och nytt ansvar tillförts skolan. Att vara lärare i dag är svårare och mer utmanande än någonsin. För att lätta på arbetsbördan och skapa reella förutsättningar att tillgodose alla elevers behov är det väsentligt att se över hela skolans organisation. Lärares arbete måste diskuteras utifrån ett helhetsperspektiv.

Kristdemokraterna vill se en lärarroll där läraren får tid att i första hand ägna sin kraft åt den professionella uppgiften. Samtidigt kommer lärarna parallellt med undervisningsuppdraget även i framtiden att ha en viktig uppgift att fostra och stödja elevernas sociala utveckling. För att klara uppgiften på ett bra sätt krävs stöd. Därför behövs yrkesgrupper med annan kompetens och utbildning än lärarnas i skolan.

Elevvården är en betydelsefull del av skolans verksamhet. Barn och ungdomar har ett stort behov av vuxenkontakt. Den elevvårdande personalen får

Fel! Okänt namn på

ofta ta emot det uppdämnda behov av gemenskap med vuxna som bristen på annan vuxenkontakt skapat. Med den professionalitet de besitter har de också kompetens att ge elever med mer uttalade behov den hjälp och det stöd de behöver. Kommunerna måste tillförsäkra elevvårdspersonal erforderlig kompetensutveckling och stöd i sitt arbete.

8.3 Fler lärare med utländsk bakgrund

Skolan ska främja förståelsen för Sverige som ett mångkulturellt samhälle. För att åskådliggöra detta är det viktigt att det bland skolans personal finns personer med utländsk bakgrund. I dag har alldeles för få lärare i den svenska skolan utländsk bakgrund. Arbetsmarknaden är generellt sett mycket svår för personer med utländsk bakgrund, även när de har den kompetens som krävs. Det finns tyvärr ingen anledning att tro att den offentliga sektorn skulle vara förskonad från sådan diskriminering. Frågan måste därför granskas och förslag läggas fram på förbättringar på alla nivåer inom skolsystemet. Representeranter för den berörda gruppen – utländska akademiker – bör delta i ett sådant utredningsarbete.

8.4 Huvudansvar för maximalt 15 elever

Undervisningsgruppernas storlek har stor betydelse för lärarens möjlighet att ge eleverna individuellt stöd och uppmärksamhet. I en rapport⁶ konstateras bl.a. att mindre klasser leder till bättre resultat, både på kort och på lång sikt. Kristdemokraterna vill utifrån detta framhålla vikten av att en lärare inte ska ha huvudansvar för mer än 15 elever. Mindre skolenheter är dessutom ett viktigt verktyg för att skapa en trygg skolmiljö där arbetsro råder och mobbing är sällan förekommande. Vi tror att det behövs närhet i skolan, personliga relationer mellan lärare och elever. Det skapar goda förutsättningar för en god arbetsmiljö och främjar goda studieresultat och ger läraren reella möjligheter att följa elevens sociala och kunskapsmässiga utveckling.

8.5 Kompetensutveckling

Läraryrollen förändras ständigt. Det är därför viktigt att lärarna i tillräcklig grad utvecklar sin kompetens för att göra ett gott arbete. Skolans skyldighet att se till att kompetensutveckling anordnas för lärarna är fastslagen i den gällande skollagen. Enligt denna ska varje kommun och landsting se till att kompetensutveckling anordnas för den personal som har hand om utbildningen. Kommuner och landsting ska vinnlägga sig om en planering av personalens kompetensutveckling. I dag sker dock en stor del av kompetensutveckl-

⁶ Klassfrågan – en ESO-rapport om lärartätheten i skolan (Ds 2002:11).

ingen på fritiden, eftersom skolorna saknar resurser för vikarier. Det är inte rimligt. Kristdemokraterna kräver därför att ett krav på kompetensutvecklingsplaner förs in i skollagen.

Sådana bör finnas både för skolan och för varje lärare. Det är viktigt att skolan gör strategiska satsningar och att lärare kan utvecklas både ämnesmässigt och i den övriga kompetensen. Alla lärare får en individuell, skriftlig plan för sin kompetensutveckling. Planen ska innehålla både mål och medel och utarbetas i samråd mellan läraren och arbetsledaren. Kompetensutvecklingsplanerna bör revideras kontinuerligt för att ständigt vara ett aktuellt dokument som beskriver och sätter målen för lärarens och skolans utveckling. Samarbetet mellan grund- och gymnasieskolan behöver utvecklas. Genom t.ex. gemensam kompetensutveckling mellan lärare verksamma i de olika skolformerna kan kontaktytor skapas för att överbrygga klyftorna och därmed skapa smidiga övergångar för eleverna.

8.6 Forskningsinriktade skolutvecklingstjänster

Behovet av forskarutbildade lärare är stort i skolan. Lärare med ämnesinriktad forskarexamen blir allt färre i gymnasiet. Lärare med vetenskaplig ämnesdidaktisk kompetens saknas överlag i alla skolformer. Därför krävs insatser för att öka antalet lärare med forskarutbildning i grund- och gymnasieskola och självklart inom lärarutbildningen. Det är viktigt att stimulera lärare till att parallellt med eller som en del av sitt yrke bedriva ämnesmässig eller utbildningsvetenskaplig forskning.

Ett sätt är att på en del av tjänst bli magistrand, dvs. gå en deltidsutbildning som avslutas med en magisterexamen. Magistrandtjänster ger lärare andra möjligheter till "karriär" än de traditionella. Att möjlighet ges att fördjupa sig i teorin samtidigt som det i skolans utvecklingsarbete finns tillfälle att sprida sina kunskaper och erfarenheter vidare i t.ex. olika fortbildningsinsatser för kollegor är angeläget.

Det bör vara möjligt att dela tjänster mellan skola och lärarutbildning i högre grad än vad som i dag sker. En sådan ordning kan skapa ett intresse bland lärare att engagera sig i forskning parallellt med undervisning. Lärare får också möjlighet att i egen forskning söka svar på upplevda didaktiska problem. Det är viktigt att kommunerna inrättar forskningsinriktade tjänster på olika nivåer och återbesätter de lektorat eller liknande som finns och har funnits i gymnasieskolan. Det bidrar till skolutveckling och vetenskaplig förankring samtidigt som sådana tjänster utgör karriärsteg och på så vis bidrar till ökad status för läraryrket.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 21 september 2005

Torsten Lindström (kd)

Inger Davidson (kd)

Dan Kihlström (kd)

Ulrik Lindgren (kd)

Rosita Runegrund (kd)

Gunilla Tjernberg (kd)

Sven Brus (kd)

Kenneth Lantz (kd)

Chatrine Pålsson (kd)

Olle Sandahl (kd)